

Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai

El. paštas: info@enmin.lt

Kopija: vytautas.budreika@enmin.lt

2024-04-15 Nr. 2024-SD-046

Į 2024-03-27 Nr. 3-461

DĖL PASTABŲ NACIONALINĖS ENERGETINĖS NEPRIKLAUSOMYBĖS STRATEGIJOS PROJEKTUI TEIKIMO

EPSO-G įmonių grupė, išnagrinėjusi Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos 2024 m. kovo 27 d. raštu Nr. Nr. 3-461 viešajai konsultacijai pateiktą Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“ projektą (toliau – Nutarimo projektas), teikia pastabas ir pasiūlymus.

Žemiau rašte pateikiamos esminės grupės pastabos (visos pastabos pateikiamos prieduose):

- **Struktūrinės pastabos visam dokumentui:**
  - Siūlome detaliau akcentuoti (su rodikliais ir tikslais) lankstumo priemonių vystymosi tendencijas visuose sektoriuose, bei suformuluoti atskirą skyrių skirtą tik lankstumo priemonių vystymui. Taip pat, siūlome labiau akcentuoti sezoninio (ilgalaikio) energijos kaupimo (pvz. šilumos pavidalu) poreikį ir problematiką.
  - Strategijoje pasigendame energetikos įmonių ir projektų skatinimo užtikrinant tvarumo, žiedinės ekonomikos, bioįvairovės, rūšiavimo ir perdirbimo principus.
  - Strategijoje trūksta veiksmų siekiančių didinti visuomenės informavimą apie energetikos transformacijos poreikį, priemones ir jų naudojimo ekonominę, socialinę ir aplinkosauginę naudą Lietuvos visuomenei.
- Skyriuje „**Elektros energetikos sistemos sinchronizacija su KET**“:
  - 48 punkte reikėtų atkreipti dėmesį, kad „Harmony link“ sinergija su „Rail Baltica“ aktuali didžiąją dalimi tik Lenkijos pusėje, nes Lietuvoje tai tik viena iš galimų alternatyvų, nes prioritetas yra sausumo elektros perdavimo linijai į naują pastotę. Teksto redakcija pateikta.
- Skyriuje „**Elektros energetikos sistemos pajėgumų užtikrinimas ir lankstumas**“:
  - Siūlome įtraukti papildomą punktą „*Siekiant išlaikyti investuotojų suinteresuotumą toliau užsiimti sparčia AEI plėtra užtikrinant sistemos lankstumą po sinchronizacijos, Lietuvos energijos perdavimo ir mainų įmonių grupei pavesti atlikti egzistuojančių geologinių struktūrų, skiriančių pagrindinį dėmesį į Syderių geologinę struktūrą, tyrimus dėl jų tinkamumo ilgalaikiam energijos saugojimui ir elektros energetikos sistemos lankstumą didinančių priemonių diegimui, panaudojant naujus technologinius sprendimus, o nustatius tinkamas technines ir ekonomines sąlygas, turėtų būti užtikrinamas tokių priemonių įgyvendinimas.*“
  - Siūlome papildyti 49 ir 50 punktus, nurodant, kad sistemos adekvatumas iki „Harmony Link“ projekto užbaigimo užtikrinamas ir 200 MW elektros energijos kaupimo įrenginių sistema teikiama izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo rezervo užtikrinimo paslauga.
  - Atsižvelgiant į tai, kad terminas „momentinis“ izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo rezervo paslaugos prasme nėra oficialus, bei, atsižvelgiant į tai, kad, kol ES elektros rinkos dizaino (EMD) reformos pakeitimai nėra perkelti į nacionalinius teisės aktus bei tai, kad balansavimo paslaugos, kaip numatyta EMD išimtyje Baltijos šalims, yra svarbios sinchronizacijai su KET, siūlome tikslinti 51 punktą taip: „*2023 m. pradėtas eksploatuoti 200 MW elektros energijos kaupimo įrenginių **sistema** pereinamuoju laikotarpiu iki elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto pabaigos (kol bus pabaigta „Harmony Link“ jungtis), turės svarbų vaidmenį užtikrinant izoliuoto elektros*

energetikos sistemos darbo rezervo užtikrinimo paslaugos teikimą bei kitų sinchronizacijai su KET reikalingų 200 MW kaupimo sistemos paslaugų teikimą."

- Skyriuje „**Elektros energijos perdavimo ir skirstymo infrastruktūros vystymas**“
  - o 58 punkte siūlomas patikslintas tekstas dėl infrastruktūros plėtros šiaurės Lietuvoje, supaprastintomis formuluotėmis akcentuojant plėtros svarbą nacionaliniu ir tarpvalstybiniu požiūriu.
  - o Atkreipiame dėmesį, kad 66 punkte pateikiamas ribotas sistemos vystymo poreikis, didžiaja dalimi apimantis tik integraciją tarp esamų elektros rinkos dalyvių ir nepakankamai akcentuojantis naujas, su transformacija susijusias, integracijas, elektrifikaciją bei iš to kylančius sistemos vystymo poreikius.
  - o Siūlome 69 punktą perfrazuoti pagal pateikiamą formuluotę, kuri skatina išnaudoti tarp-sektorinės integracijos sinergijas įgyvendinamų projektų finansiniams pajėgumams užtikrinti: *„Norint pasiekti užsibrėžtus Lietuvos energetikos tikslus iki 2050 m., svarbu užtikrinti ne tik elektros tinklų operatorių finansinį pajėgumą ir investavimo bei skolinimosi galimybes, bet ir visų sektorių – ypač valstybės valdomos infrastruktūros valdytojų koordinuotą veikimą ir sinergiją. Dėl to būtina įvertinti sektorių, ypač valstybės valdomos infrastruktūros integracijos vertę ir priimti atitinkamus sprendimus. Valstybės valdomų infrastruktūros įmonių konsolidavimas, įskaitant susijungimus su kitų sektorių (pvz. transporto infrastruktūros ar kitų) įmonėmis leisti realizuoti sinergiją, padidintų abiejų sektorių finansinį pajėgumą, nuosavo kapitalo bazę bei skolinimosi galimybes ir tai sudarytų sąlygas efektyviai abiejų strateginių sektorių infrastruktūros ar naujų integruotų paslaugų plėtrai bei transformacijai.“*
- Skirsnyje „**100 PROCENTŲ KLIMATUI NEUTRALI ENERGIJA LIETUVAI IR REGIONUI**“
  - o Siūlome papildyti 104.2 nuostata, pabrėžiant, kad tinklų pajėgumai turėtų būti optimaliai vystomi siekiant integruoti galimam AEI energijos potencialui.
- Skyriuje „**Jūrinio vėjo elektrinių plėtra ir energetinio centro sukūrimas**“,
  - o Atkreipiame dėmesį, kad atlikti NLEA skaičiavimai demonstruoja, jog energetinio centro projekto ekonominis pagrindimas galimas tik jei projektas įgyvendinamas bendradarbiaujant Baltijos jūros regiono valstybėms ir tik užtikrindami jo išnaudojimą tarpvalstybinių sistemų integracijai.
- Skyriuje „**Vandenilio energetikos ir žaliųjų dujų vystymas**“
  - o Siūlome įtraukti papildomą punktą: *„Nagrinėjant galimus vandenilio rinkos vystymosi scenarijus, matomas ženklus investicijų poreikis naujiems infrastruktūros objektams statyti. Tam bus užtikrinti vandenilio transportavimo tinklų operatoriaus investavimo ir skolinimosi pajėgumai, atnaujinta reguliacinė aplinka, kuri leisti vystyti vandenilio transportavimo infrastruktūrą iš anksto užtikrinant galimybes vandenilio gamybos, kaupimo įrenginių bei vartotojų prijungimui ir siekiant, kad finansavimo sprendimus būtų galima priimti greičiau bei efektyviau.“* Tikslinga pabrėžti, kad turėtų būti vertinami ir ieškomi būdai kaip finansuoti vandenilio infrastruktūros vystymą, tame tarpe dalį investicijų, esant poreikiui, įtraukiant ir į atskirą dedamąją prie dujų perdavimo kainos (naudojantis galimybe numatyta ir ES dekarbonizacijos pakete).
  - o 135 punkte, vandenilio energetikos vystymo kryptyje numatoma, kad pagrindinis prioritetasis yra skiriamas vandenilio sunaudojimui vietoje – išvestinių vandenilio produktų gamybai ir esant ekonominiam pagrindumui, vandenilio transportavimo vamzdiniais infrastruktūros plėtra. Siūlytume atsisakyti sąlygos, kad vandenilio transportavimo infrastruktūros vystymo prioritetasis priklausys nuo jos ekonominio pagrindumo. Tokia sąlyga sukuria didelį neapibrėžtumą šią sąlygą įgyvendinant, įvertinus tai, kad vandenilio transportavimo veikla bus valstybės reguliuojama veikla, be to tarpvalstybinės vandenilio transportavimo infrastruktūros sukūrimą (NBH2C koridorius suformuojantis jungtis su gretimomis šalimis) bei susijusios nacionalinio tinklo dalies statybą gali lemti visų pirma siekis vystyti nacionalinę vandenilio rinką ir sukurti lankstumą Lietuvos vandenilio, jo išvestinių produktų gamintojams bei elektros sektoriui per jungtis su gretimomis ES šalimis, sudarant sąlygas rinkos dalyviams nacionalinei ir tarpvalstybinei vandenilio ar jo išvestinių produktų gamybai, vartojimui, prekybai ir saugojimui, o taip pat ir lankstumo

paslaugoms teikti elektros sektoriui pasinaudojant vandenilio rinkos teikiamomis galimybėmis. Šalia to, vandenilio transportavimo infrastruktūra kartu su tarptautinėmis jungtimis ženkliai padidintų ir energetinį saugumą Lietuvos vandenilio vartotojams, įskaitant ir elektros energetikos sektorių. Be to galimi ir kiti veiksniai, t.y. tarpvalstybiniai susitarimai, Europos Komisijos sprendimai, kur ekonominio pagrįstumo sąlyga gali būti ribojantis infrastruktūros vystymo veiksnys.

- Siūlome skyrių papildyti nauju punktu apie vandenilio transportavimo infrastruktūros finansavimą. Pradinės vandenilio transportavimo infrastruktūros investicijos preliminariai gali siekti apie 2 mlrd. EUR. Nesant susiformavusiai vandenilio rinkai, tokios vertės infrastruktūrą išvystyti tradiciniu infrastruktūros vystymo keliu, nėra įmanoma, tuo tarpu tokių investicijų reikšmė vandenilio rinkos išvystymui ir bendriems NENS tikslams pasiekti yra kritinė, todėl turės būti vertinama ir ieškoma kitų būdų kaip prafinansuoti vandenilio infrastruktūros vystymą, tame tarpe, bet neapsiribojant, dalį investicijų, esant poreikiui, įtraukiant ir į atskirą dedamąją prie dujų perdavimo kainos (naudojantis galimybe numatyta ir ES dekarbonizacijos pakete). Siūlome į NENS projektą įtraukti nuostatą vandenilio infrastruktūrai, identišką tai kuri NENS projekte numatyta elektros transportavimo infrastruktūros vystymui 65 punkte.
- Skyriuje „**Transporto sektoriaus dekarbonizacija**“:
  - Siūlome įtraukti papildomą punktą siekiant išnaudoti tarp-sektorinės integracijos sinergijas įgyvendinamų projektų finansiniams pajėgumams užtikrinti: *„Plėtojant transporto infrastruktūrą, kuri įgalintų pasiekti Lietuvos klimatui neutralios ekonomikos tikslus, svarbus finansinio pajėgumo užtikrinimas, kuris gali būti realizuotas koordinuotai įgyvendinant investicijas su energetikos sektoriumi, konsoliduojant ypač valstybės valdomų infrastruktūros įmonių pajėgumus, tokiu būdu užtikrinant ir realizuojant tiek finansinį, tiek projektų įgyvendinimo potencialą.“*
  - Siūlome skyrių papildyti nuostatomis dėl viešosios transporto priemonių įkrovimo ir alternatyviųjų degalų pildymo infrastruktūros plėtros ir integravimo į elektros energetikos sistemą, nurodant konkrečias priemones, kurios leis pasiekti su transporto dekarbonizacija susijusius tikslus, įskaitant poreikį numatyti palankią reguliavimo sistemą. Taip pat siūlome atskirai reglamentuoti priemones, kurios skirtos valstybės įsipareigojimų, susijusių su viešai prieinamų labai didelės galios greitojo įkrovimo prieigų, skirtų sunkiosioms transporto priemonėms, įrengimu palei TEN-T automobilių kelių tinklą, įgyvendinimui, įskaitant poreikį vykdyti bendrą tokios infrastruktūros ir perdavimo tinklų plėtrą. Galiausiai, siūlome įtraukti papildomas nuostatas, kurios susijusios su sąlygų verslui sudarymo dėl efektyvesnės įkrovimo infrastruktūros plėtros logistikos centruose bei technologijų skatinimo, siekiant sukurti bendrus sprendinius panaudojančius tiek įkrovimo stoteles, tiek baterijų technologijas.
  - Atkreipiame dėmesį, kad numatomi tiek ŠESD mažinimo tikslai, tiek galutinio energijos suvartojimo AEI dalies tikslai transporto sektoriuje nesutampa su tikslais naudotais modeliuojant Transformacijos studijos rezultatus. Strategijoje įvardinti 2030 m., 2040 m. ir 2050 m. tikslai nėra pakankami, kad užtikrintų: 1) tokią elektros energijos ir biomasės paklausą, kokia yra nurodyta kitose NENS dalyse; 2) nuoseklų augimą iki 2050 m. beveik pilnos transporto dekarbonizacijos tikslo. 3) NENS deklaruojamą siekį Lietuvoje iki 2050 m. visiškai panaikinti CO₂ emisijas, bei ŠESD kiekį sumažinti iki 6,2 mln. t per metus.
- Skirsnyje „**PERĖJIMAS PRIE ELEKTROS EKONOMIKOS IR NAUJOS PRAMONĖS VYSTYMAS**“
  - Atkreipiame dėmesį, kad klimatui neutralios ir aukštos pridėtinės vertės vandenilio išvestiniams produktams gaminti būtinas tvariais būdais išgautas CO₂, t.y. biogeninės kilmės arba tiesiogiai iš oro surinktas CO₂. Siūlome skyriuje pabrėžti šį akcentą.
- Skyriuje „**Anglies dioksido surinkimas, transportavimas, saugojimas ir panaudojimas**“
  - Atkreipiame dėmesį, kad klimatui neutralią ekonomiką ir nulines anglies dioksido emisijas šalies mastu galima pasiekti, tik skatinant priemones, kurios sukuria neigiamas CO₂ emisijas (mažina CO₂ kiekį atmosferoje) ir kurios kompensuoja emisijas sektoriuose, kurių visiškai dekarbonizuoti šiuo metu technologiškai neįmanoma. Dėl to, siūlome 189

punktą perfrazuoti pagal šią formulotę: „*klimatui neutralią ekonomiką ir nulines anglies dioksido emisijas šalies mastu galima pasiekti skatinant neigiamas emisijas ar kitais būdais kompensuojant ŠESD išmetimus. Skatinant miškininkystę arba kai sugautas biogeninės ir/ar atmosferinės kilmės CO2 būtų transportuojamas laidojimui geologinėse struktūrose ir/arba yra ilgam „užrakinamas“ cheminiuose junginiuose, pavyzdžiui, betono gaminiuose ar kituose produktuose.*“

- Skyriuje „**Pasirengimas krizėms ir atsparios energetikos infrastruktūros užtikrinimas**“:
  - o Pункte 95.1., kaip viena iš atsparumo didinimo priemonių numatyta pareiga energetikos įmonėms užtikrinti būtinos įrangos ir medžiagų rezervo kaupimą. Siekiant sukurti didesnę aiškumą, o taip pat praplėsti siūlomų priemonių nomenklatūrą, siūlome papildyti, kad energetikos įmonės būtų atsakingos ne tik už veiklai užtikrinti būtinos įrangos ir medžiagų rezervo kaupimą bet ir rezervo saugojimo vietų diversifikavimą ir kitas organizacinės priemonės, o avarinio rezervo ir kitų priemonių sudėtį ir apimtį turėtų nustatyti energetikos įmonės.

PRIDEDAMA:

1. 2024-03-27 NENS projektas su EPSO-G grupės komentarais ir pasiūlymais.

Grupės plėtros ir inovacijų vadovas

Paulius Butkus